

nész-Mefisztó, s az intendáns, miután a zászlóval körülcsavarta a színészt, megfojtja ellenfelét. Ezen a rongybábu-piramison botorkálva azonosítja a két felsővárosi „pógár” — szerepüket Vecek maximálisan ironikusra erősítette — az áldozatokat, felolvasva közben a színészekről írt méltató szavakat, amelyek itt tragikomikus gyászbeszéddé válnak. Ezen a hullahegyen ül a faszttává lett intendáns miközben Horvátországot sirató szavait mondja. (Ha mi elmegyünk, mi lesz veled Horvátország?) Vecek a színpadra vitt kellék-metaforák mesterének mutatkozik. Bábupiramis-hullahegy, jelenete a zászlóval, a színpadi metaforák funkcionális használatára lehet követendő példa. (A háttérbe állított lómakett viszont, amelyet a szabadság jelképeként körbefuttat a színpadon, az apokaliptikus hangulatot árasztó zenei kísérlet ellenére, valószínűleg az esetlen technikai kivitelezés folytán, teljesen funkciótlan marad.)

Mi maradt meg tehát az idei fesztiválból színházi emlékeink között? Egy jelentős előadás, a rendezés, a színészi játék és részben a szöveg okán, egy másik előadás színpadi metaforái, egy harmadik előadás rokonszenves lázadása, s itt-ott néhány jelenet, egy-egy színészi gesztus, írói szikra. Hogy ez sok-e, kevés-e, azt nehéz megítélni. Elvárásainkhoz képest, biztos, kevés Alakuló színházi világunk részeként, talán, elegendő.

GEROLD László

DON QUIJOTE UTÁN IS DON QUIJOTE

Úgy véljük sikeres szövegválasztás előzte meg a Tanyaszínház néven ismert, indulásának éveiben (1978-tól) úgyszólván kizárólag színésznövendékekből, ma pedig hivatásos és műkedvelő színészek alkalmi társulataként összeálló csoport vállalkozását. Sikeres, hiszen Gyurkó László több mint tíz évvel ezelőtt írt (a budapesti Huszonötödik Színházban 1973-ban előadott) hosszú, de a lényegét kifejtő című drámája — A búsképű lovas, Don Quijote de la Mancha szörnyűséges kalandjai és gyönyörűség halála —, mert az intellektuális színházat és a népszínházat egyesíti. Olyan előadás lehetőségeit rejt magában, amelyten, a falvakat és tanyavilágokat járó csoport esetében ez különösen fontos, a nézők minden rétege kaphat valamit. Hogy tudatos cselekedet volt az ilyen választás, bizonyítják a bemutató előtti nyilatkozatok is. A Tanyaszínház célja, olvashattuk, hogy a nézők minden rétegének juttasson valamit: egy jó jelenetet, egy emlékezetes alakítást, egy magvas gondolatot, egy dalt, egy mozdulatot...

Kapott is mindebből a mintegy húsz, zömmel Észak-Bácska-i község, ahol nyári portyája során a színház megfordult. Lehetőségeikhez és körülményeikhez képest valóban szép, tiszta előadás kerekedett Soltis Lajos rendezése, valamint Földi László (Don Quijote) és a kikindai műkedvelő,

Pócik József (Sancho) sokszor élményszámba menő játéka nyomán. E két színésznek sikerült mindvégig „vinni” a darabot s ők is „húzni”, ha a szerényebb képességű együttes többi tagjánál esett a színvonal vagy a tempó. Nos, ezek az esések Soltis rendezése nyomán, valóban a minimálisra csökkentek, mert a rendező a sikeres vásári tömegjelenetekkel és a közbeiktatott Songokkal (a Kalácska együttes megzenésített Petőfi-verseivel) palástolta is az esetleges színészi tudás hiányát. Soltis tehát „betölte” a lyukakat, ami természetesen rendezésének erénye s nem hibája. Mint ahogy az is, hogy színészei mérhetetlen akarással és fegyellemmel játszottak, ami természetesen meghozta eredményét.

A dicséretes szándék és a sikeres előadás megérdemli, hogy közelebbről is megvizsgáljuk a produkciót. Soltisék a Gyurkó-szöveget *Don Quijote '83* címmel játszották, ami arra utal, hogy a búsképű lovag sokszor feldolgozott történetét időszerűsíteni kívánták. Ez a szép és nemes szándék, a jó elképzelés azonban jobbára csak szándék maradt, még akkor is, ha van a Tanyaszínház-beli előadásnak egy jó ötlete, az hogy megteremtik a darabban a megszállott igazságkereső és rátermett fegyverhordozója alteregőjét, akik eleinte a vásári tömeggel együtt gúnyolódnak Don Quijote számlájára, mígnem ők maguk is az igazságkeresők szolgálatába állnak, hogy végül — Don Quijote eltemetése után — a helyébe lépjenek, s folytassák a — szílmalomharcot.

Gyurkó szövegében miután a lovag kimondja a dráma kulcsmondatát: „Ha tetteimben talán nem is, szándékomban valóban jó bajnoka voltam az igazságnak...”, és meghal, majd néhány másodperccel később fölül és odaszól az öt sirató Sanchónak: „Ne bőgj, hisz ez csak játék. Színjáték. Az életben minden másképpen van”, addig a Soltis-féle előadásban ugyanez a szöveg hangzik el, de Don Quijote visszaesik a koporsóba, sőt el is temetik. Ekkor jelenik meg ismét a két alakmás (Kovács Frigyes és Polyakovics Tibor alakították, sajnos kissé halványan), s akár folytatódhatna is minden előről. Jöhetne Don Quijote, hogy ott a tanyasi iskola udvarában, azaz a „színen”, melynek háttérében az új ekhósszekér, előtérben pedig csupán egy fekete lepellel borított ravatal, megássa a saját sírját. Miután kész a sírgödör kezdődhetnek a szörnyűséges kalandok, azaz a gyönyörűszip halál előtörténete. Úgy, s olyan sorrendben, ahogyan azt Gyurkó megírta. Mert túlzás volna azt mondani, hogy a Tanyaszínház előadásán nem lehet ráismerni az alapszövegre. Mert csupán az alakmások párbeszédei és a dalbetétek szövege nincs meg Gyurkónál is.

Ezekután vissza kell térni az ígértes cím jelezte kérdéshez. Úgy érezzük, az előadás létrehozói jól meglátták, az időszerűsítésre kínálkozó alkalmat. De nem éltek vele kellő módon s a lehetőség, hogy Ikorunk ellentmondásait tudatosan beleszőjjék a játékba mégiscsak lehetőség maradt. Pedig az új címmel erre vállalkozott a stáb. Így is dicséretes, hogy nemcsak megpróbált hozzáadni valamit a darab intellektuális közlendőjéhez, de talán színházi telitalálat is születik, ha félu-ton nem torpannak meg.

E színház közönsége számára nyilván a népszínházi vonal, a vásári komédiázás volt az izgalmasabb. Sok ötlettel, s ugyanakkor kellő mértéktartással játszatta a rendező az együttest. Erre a mértéktartásra is szükség volt, hogy kellőképpen kidomborodhasson a szöveg, a gondolat. Jó, hogy a tömegjelenetek rendszerint úgy végződnek, hogy a statiszták a háttérbe húzódnak vissza, helyet és időt is teremtve a kétkerekű bioikli helyettesítette Rosinante és a szünke számár belovagolásának. A tömegjelenetek a reneszánsz vígjáték kelléktárával élnek és sokszor nemcsak hatásosak, hanem tartalmasak is. Az előadás egyik legjobban megrendezett jelenete az, amikor Don Quijote a szélmalom ostromolja. A szélmalom valójában emberekből álló szerkezet, négyen tartják a vállukon álló ötödiket, akinek malomkerékként forgó karjai taszítják minduntalan porba az egyenlőséget és szabadságot kereső lovagot. Míg Don Quijote a porban fetreng, a szélmalom „tartópillérei” kajánul nevetnek rajta.

S végül a zene. A kavillói bemutatón kissé zavart a fületsértő hangerevével sűrűn föl-föl hangzó Petőfi-vers, a Ha férfi vagy, légy férfi... című (Kovács Frigyes tolmácsolásában), de ennek oka nyilván csakis a decibelek száma volt, mert a Petőfi-sorok — Ha férfi vagy légy férfi, / S ne hitvány gyöngé báb, / Mit kény és kedv szerint lök / A sors idébbodább. /, majd: Ha férfi vagy légy férfi, / Erős, bátor, szilárd, / Alkkor, hidd, hogy sem ember / Sem sors könnyen nem árt. — valójában rímelnék az előadás gondolati szinten megvalósuló szándékával.

BORDÁS Győző